

تکاپوگر اندیشه ها

اگر بگوییم که درمورد شخصیت‌های فکری جامعه‌ی خود ظلم می‌کنیم سخن به‌گزارف نگفته‌ایم، چرا که کمتر به معرفی اهل فکر و نظر می‌پردازیم. اگر به آثاری بنگریم که غربیها درباره‌ی متفکران خود نگاشته‌اند ...

تکاپوگر اندیشه‌ها (زندگی و آثار علامه محمد تقی جعفری)

نویسنده: دکتر عبدالله نصری (با مقدمه محمدرضا حکیمی) / ناشر: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی / بهاء: 3400 تومان / 620 صفحه
پیشگفتار مؤلف

اگر بگوییم که درمورد شخصیت‌های فکری جامعه‌ی خود ظلم می‌کنیم سخن به‌گزارف نگفته‌ایم، چرا که کمتر به معرفی اهل فکر و نظر می‌پردازیم. اگر به آثاری بنگریم که غربیها درباره‌ی متفکران خود نگاشته‌اند گاه با صدها کتاب و هزاران مقاله مواجه می‌شویم. برای مثال شاید نتوان کتابها و مقالاتی را که در غرب پیرامون کانت و هگل و نیچه نوشته شده شمارش نمود، اما اگر از ما سؤال کنند که تاکنون چند کتاب درباره‌ی اندیشه‌ها و آثار ابن سینا، خواجه نصیر و ملاصدرا منتشر شده پاسخ مناسبی نخواهیم داشت. البته در این مورد چهره‌های گذشته است، درمورد شخصیت‌های معاصر وضع از این هم اسفبارتر است. در کتابی می‌خواندم که درباره‌ی هابرماس بیش از سه هزار کتاب و مقاله نوشته شده است. ما درمورد علاقه طباطبایی و یا شهید مطهری چند کتاب نوشته‌ایم؟ بگذریم از مقالاتی که هر ساله به مناسبت سالگرد این دو بزرگوار در روزنامه‌ها منتشر می‌شود که اکثر آنها فاقد ارزش علمی است. آیا نباید حجاب معاصرت را کنار زد و لااقل دانشجویان دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری را بر آن داشت تا درباره‌ی افکار و اندیشه‌های چهره‌های برجسته معاصر کارهای جدی بکنند؟!

صاحب این قلم ضرورت این کار را از 25 سال پیش احساس کرد و در حد توان خود چند اثر نگاشت: کارنامه‌ی دکتر معین (1352)، کارنامه‌ی همایی (1367) و اینک اثر حاضر- با سبک و سیاقی دیگر- درباره‌ی استاد جعفری.

شاید برای خواننده این سؤال پیش آید که چرا به شخصیت ایشان پرداخته‌ام؟ آیا صرفاً ارادت یک شاگرد به استاد خود بوده که نشان از تعلق خاطر دارد یا چیزهای دیگری نیز در میان بوده است؟

وقتی که تاریخ تفکر اسلامی را از ملاصدرا تا عصر حاضر مطالعه می‌کنیم با وجود اهمیتی که برای یکایک متفکران این چهارصد ساله قائل هستیم آنها را که عموماً تابعان ملاصدرا و یا ابن سینا می‌بینیم که هرچند نکته‌هایی دقیق در اندیشه‌های فلسفی آنها یافت می‌شود، اما به طرح مسائل جدید نمی‌پردازند. برای مثال میرزا مهدی اشتیانی و یا آیه الله رفیعی قزوینی مقامی رفیع در فلسفه اسلامی دارند و هر کدام نکته‌های دقیق در فلسفه اسلامی دارند. چنان که نکته‌های بدیع میرزاهمدی در قاعده‌ی الواحد را نمی‌توان نادیده گرفت و یا دقت نظرهای آقای رفیعی در معاد جسمانی و تبیین برخی از آرای ملاصدرا بسیار با ارزش است، اما هیچ یک از این دو بزرگوار از مسائل جدید بحث نمی‌کنند. اما وقتی که به علامه طباطبایی می‌نگریم در آثار ایشان مباحثی را می‌بینیم که پاسخگویی بسیاری از مسائل جدید است به همین دلیل است که باید برای متفکرانی مانند علامه طباطبایی، استاد مطهری، استاد جعفری و دو سه نفر دیگر مقامی خاصی در تاریخ تفکر معاصر قائل شد. هر یک از این بزرگان مسائلی را مطرح کرده‌اند که در رویارویی با تفکر غرب برای ما اهمیت بسزایی دارد.

درست است که بحث از وجود و احکام آن، علیّت و معلولیت و حرکت و محرك برای ما مهم است و اهل فلسفه باید این مباحث و دهها موضوعات فلسفی دیگر را نزد استادان متبحر بخوانند، ولی در عین حال مسائل جدیدی مطرح است که در فلسفه و کلام گذشته‌ی ما یا مطرح نشده و یا به اجمال مطرح شده است. البته در طرح مسائل جدید، سرمایه‌های فکری گذشته‌ی ما بسیار ضروری است. کسی که فلسفه ابن سینا یا ملاصدرا را دقیق نخوانده باشد قادر نیست تا از عهده‌ی حل بسیاری از شبهات جدید فلسفی و کلامی برآید. از طرف دیگر کسی که با اندیشه‌های جدید آشنا باشد رویکرد وی به فلسفه‌ی گذشته و بهره‌برداری از آنها نیز به گونه‌ای دیگر خواهد بود. مقایسه‌ی کوتاهی میان شروح مختلف منظومه که تاکنون نگاشته شده با شرح منظومه استاد مطهری نشانگر تفاوت رویکرد متفکری است که با اندیشه‌های جدید آشناسنت و اندیشمندی که از آنها بی‌بهره‌اند.

توضیحات کوتاه فوق نشان داد که چرا به استاد جعفری پرداخته‌ایم. اگر ایشان فقط به شرح کتابهای فلسفی یا حاشیه زدن بر کتابهای فقهی می‌پرداخت هرچند به عنوان یک اندیشمند اسلامی قابل ارج بود، ولی هیچ‌گاه متفکر روزگار خود تلقی نمی‌شد. رسالت یک اندیشمند اسلامی در عصر حاضر اقتضا می‌کند که از مفاهیمی چون حقوق بشر، انسان شناسی، شبهات کلام جدید و فلسفه دین، فلسفه‌ی تاریخ، حقوق زن، نقد اندیشه‌های غربی و دهها مسئله دیگر سخن بگوید که خوشبختانه ایشان از معدود متفکرانی است که در این عرصه‌ها به اندیشه و تفکر پرداخته است.

فهرست مطالب

1- کارنامه عمر

2- اندیشه‌ها و دیدگاهها:

- علم و فلسفه

- خداشناسی

- انسان شناسي

- جبر و اختيار

- فلسفه حيات

- حيات معقول

- تعليم و تربيت

- عرفان اسلامي

- رابطه بايدها با هستها

- فرهنگ تعاملي

- فلسفه تاريخ